

Ismeretlen 16—17. századi budai cégéres vendéglők

Írta: Bevilacqua-Borsody Béla

Legközelebb megjelenő kötetem, mely a budai mészárosok Céhe 1496—1529. évi Számadó Könyvét is közli, számtalan olyan, a régi Budára vonatkozó helytörténeti adatot tartalmaz, melyekről mindnyájunk kedves Budájának története eddig úgyszólván semmit nem tudott, vagy pedig ezek az adatok merőben ismeretlenek voltak. A budai mészárosok egykori céhházának és Herbergjének hiteles középkorvégi helye, utcáik, börtartó kamráik, egy *Giambattista* nevű tulajdonos kalmár bőrkereskedő boltoshelye, a Céh jegyvere a mai Vizivárosban, víza-, tok-, haresa- és pontyartó bárkái kikötőhelye, a Duna vize fölé épült vágóhidjuk helye mind érdekes dolgok. A kedves budai kiskoosmák azonban a régi Buda lelkét jelentik: ezeknek barátai tehát, túl a nehéz fajsúlyú helytörténeti megállapításokon, bizonyára örvendezni fognak, hogyha multjukat egyszerre 1496-ig vihetjük vissza: *Mátyás* Király Úr budai boldog napjait.

Ugyanien két mészárosmester élt Budán, *István* Mester és *János* Mester. Családneve egyiknek sem volt, tehát mindkettő valami ragadványnévvvel szerepelt. *István* mester neve mellett hol a „*Siewenburger*”, hol a „*Cserbokor*” melléknév fordul elő, ami azt jelenti, hogy a derék magyar mester erdélyi ember volt, illetőleg hogy széke egy a „*Cserbokorhoz*” cégérezett házban

volt. Tudjuk, hogy még a mult század közepén is egyszerűen csak a cégére után szólították a vendéglőst. „*Fekete Kutya* uramnak” hívták például a *Fekete Kutya*hoz cégérezett fűszerház bolt gazdáját. *István* mestert egyszerűen *Cserbokor* uramnak szólították. Ez a *Cserbokor* semmi más, mint a régi bormérő- és sermérőlházak *cserkoszorúja*. Ugyanaz, ami később *Zöld Koszorú* vagy *Grüner Kranz* néven az egész országban mindenütt előfordul. *János* mester neve „*Joannes* nemes ember” írással fordul elő. Hogy ez a név mennyire nem családnev, bizonyítja, hogy fiai a mohácsi csatavesztést követő három évben, 1526 és 1529 között hol *nemes ember*, hol *Edelmann* néven szerepelnek. Ez is kocsmacégér neve, a „*Nemes Emberek*”, mely szintén általános cégérvé egész Európában, azzal a különbséggel, hogy hol magyar nemes ember, hol lengyel nemes ember a neve.

Ugyanilyen érdekesek a török kiverése utáni régi Buda cégéres vendéglői. Sajnos, ezeknek helyeit csak sejtteni lehet. 1695-ben az *Arany Sas*, a *Cethal* és a *Három Király* cégérei ékeskednek Budán. 1699-ben már ott van az *Arany Kules* és az *Arany Hajó*. 1701 és 1713 között megjelenik a *Zöld Koszorú*, a *Fehér Ökör*, az *Arany Oroszlán*, az *Arany Angyal*. 1704-ben megjelenik a *Vizivárosban* a *Szarvas*. Úgy látszik ez adta a későbbi *Szarvas-tér* nevét és hagyta ott a mintegy száz esztendő mulva kőbe faragott, ma is látható *Szarvas* cégért a régi, 18. századi házban. 1704-ben már megvolt a *Vizivárosban* a *Három*

Nyulakhoz cégérezett fogadó. Telke később része lett az ott lebontott, még középkori és a törököt is szolgált házak helyén épített kolostornak, mely magyarosan a *Három nyúl-kaszárnya* nevet viselte még gyermekkorunkban is, mikor éktelen rossz, nyelvújításkorabeli szóval „*laktanya*”, illetve *Forgách-laktanya* lett a neve. Az 1707-ben jelentkező *Fehér Hattyú* adta a *Hattyú-utca* nevét, ennek cégérje még az 1850-es években is állottak: a ház a *Kimmach-családé* volt.

Ujlakon volt a *Fekete Sas*, mely 1709-ben fordul elő legelőször. Ismeretlen helyen volt a *Fekete Elefánt*. 1832-ben már megvan a várbeli *Fortuna*, mely vendéglő és kávéház és szállófogadó is egyben. A Tabánban van a hírhedt *Arany Perc*, a *Vörös Ökör* és a szolid *Hét Választó Fejedelm*. Az Országúton van a *Fekete Kapu* és a *Fehér Farkas*. Alkalmassint ennek kőből faragott cégére került az *Alkotás-utca*ba a *Helyőrségi Kórházzal* szemben levő földszintes házra. Ugyanekkor már megvolt az *Isten Szeméhez* cégérezett vendéglő is, de megvolt a híres *Fekete Retek* is, mely az akkori *Fekete Retek-utca* racionalizált lerövidítésű *Retek-utca* mai nevében él. Ebben az évben megvolt már a *Kék Csillag*, — esillagja ott kéklik a mai *Iskola-utca*ban — de ott volt az *Utolsó Fillér* is, a *Marcibányi-téren* pedig a *dévajnevű Aranytetű*. Ujlakon a *Zöld Fa* mérte tüzes óbudai borát. A *Vizivárosban* volt az *Aranyhajó*, és mivel vízről és Dunáról van szó, ott volt a *Hajóhidhoz* cégérezett kocsma is. A *Barna Oroszlán* is a *Vizivárosban* volt, de volt *Barna*

Oroszlán Pesten is. Legérdekesebb a régi *Kékgolyóhoz* címzett kurta-kocsma neve. Egész Európában mindenütt *láncon lógó kék golyó* a serméről cégére. Eredetileg pénzeszaeszkő volt, mint a földesúri jog szimbóluma, ugyanaz, mint a bankárból fejedelemmé lett *Medici-család* émérének öt pénzeszaeszkője, amiből később öt golyó, a nemzetközi bankárcégér lett. Egy régi fagyoló helyett alkalmasabb volt valami ásatag, a török idejéből való mozsárgolyót rakni a fal sarkába s azt mázolni kékre, ami egyúttal arra az igen alkalmatos célra is szolgált, hogy a „*Heverő Hétfő*”, másképpen *Korhelyek Hétfőjét*, vagyis „*Szent Heverő el*” napját megülő budai mesteremberek és mesterlegények a *Bolondos Hétfő* megtartására való tanyajukat ott üssék fel. A *Blau Montagnak* ugyan semmi köze a *blauhoz*, mert az „*blowe Montagot*”, vagyis *Bolond Hétfőt* jelent, de hát ezt már nagyapáink sem tudták, tehát minden korhelyétfős kocsmat valami kékről neveztek el. Ilyen volt a pesti *Kék Maeska*, *Kék Kakas*, *Kék Flaskó*, ilyen lett a budai *Kékgolyó* is. De viszont alkalmasint kék volt minden más házomra falazott egyéb golyó is, melyről eddig azt gondoltuk, hogy csak amúgy dísznek van odaragasztva: háborús emlékeztetőnek a házak kapui feletti oromháromszögben. Ott, ahol a nagy kőgolyó architektonikus kiképzésű párkányművön nyugszik, ahol nem apró vasgolyó, amit 1686 és 1849 után falaztak be a falba: ott mindig gyanús a dolog a *Kékgolyós* cégérre.

Budai Napló 1931 I. 10